

SEYYİD HÜSEYİN BECİRMÂNÎ: HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

Halil AKÇAY

Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, halilakcay@hotmail.com.

Geliş Tarihi/Received:

16.10.2018

Kabul Tarihi/Accepted:

25.11.2018

e-Yayım/e-Printed:

31.12.2018

ÖZ

Seyyid Hüseyin (Hüseyin Akyol), daha çocuk yaşta gözlerini kaybetmesine rağmen ömrü boyunca Doğu medreselerinde ilim tahsili ve tedrisatının içinde olmuş bir şahsiyettir. Mardin/Dargeçit'e bağlı Gürışık (Gündkê Xecê) köyünden olsa da Batman ilinin Gercüş ilçesine bağlı Vergili (Bêcirmân) köyüne nispetiyle meşhurdur. Küçük yaşta köy imamının yanında başladığı ilim tahsilini, bölgenin önemli hocalarından almıştır. Ayrıca Suriye'ye gidip tecvit ve kıraat derslerini alıp icazet almıştır. İlmi icazetini ise Şeyh Fahrettin'den almıştır. Seyyid Hüseyin, Vergili (Bêcirmân) köyünde müderrislik yapmış burada on beş yıldan fazla ders vermiştir. Geçirdiği bir hastalık, ders vermesini engellemiştir. Seyyid Hüseyin'in ön plana çıkan ve ilim çevresinde takdire şayan özelliği ise Doğu medreselerinde yaygın olmayan tecvit ve kıraati yaygınlaştırma çabasıdır. Gerek ders verdiği medresesinde gerekse mezun olan öğrencilerinin medreselerinde tecvit derslerinin okutulmasını sağlamıştır. Birçok kişiye ise kıraat alanında icazet vermiştir. Seyyid Hüseyin 1938'de Mardin/Dargeçit/Gürışık köyünde dünyaya gelmiş, 20.02.2015'te Batman'da vefat etmiş ve yine burada defnedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seyyid Hüseyin, İlim, Tecvit, Kıraat, Tedrisat.

SEYYİD HUSSEIN: HIS LIFE AND HIS SCIENCE PERSONALITY

ABSTRACT

Sayyid Hussein (Hüseyin Akyol), although he lost his eyes when he was a small child, he has been involved in the education and teaching in the East schools. Despite he is from Mardin/Dargeçit/Gürışık, but also he is famous from Batman/Gercüş/Vergili (Bêcirmân). At a young age, he started his education beside the village imam, which he received from the important teachers of the region. He also went to Syria and took tecvit and kraat lessons and got his diploma there. But he received his scholarship diploma from Şeyh Fahrettin. Sayyid Hussein has been a professor in the village of Vergili (Bêcirmân), where he taught more than fifteen years. An illness she has suffered prevented her from teaching. The characteristic of Sayyid Hussein in the forefront of the scholarship is the struggle to spread "tecvit" and "kıraat" which is not common in the eastern medrese. He has also taught tecvit lessons in both of his schools and his students schools. Many people have given permission in the field of kıraat from his. Sayyid Hussein was born in Mardin/Dargeçit/Gürışık in 1938 and he died in Batman on 20.02.2015 and buried in Batman.

Key Words: Sayyid Hussein, Science, Tecvit, Kıraat, Education.

Giriş

Bu çalışmada, âmâ olduğu halde son dönem Doğu medreselerinde yıllarca tedrisat faaliyetlerinde bulunmuş, bölgenin başta büyük âlimleri olmak üzere nice öğrenci mezun etmiş olan Bêcirmânî'nin hayatı ve ilmî kişiliği ele alınmıştır. Seyyid Hüseyin'i bölgede ön plana çıkaran özelliği, sadece âmâ olup medreselerde okutulan fıkıh, hadis, nahiv ve sarf gibi ilimlere dair eserleri öğrencilerine ezberinden okutması değildir. Onu farklı kılan ve dikkate şayan özelliği, Doğu medreselerinde neredeyse hiç

okutulmayan tecvit derslerinin okutulması için gösterdiği gayretlerdir. Nitekim Suriye’de aldığı tecvit ve kıraat icazetinden sonra Türkiye’de hem kendi medresesinde hem mezun ettiği öğrencilerin medreselerinde tecvit derslerinin okutulmasına ehemmiyet vermiştir. Tecvit derslerinin yanında, tecvitte ilerleme kaydeden öğrencilerine kıraat derslerini de vermiştir. Bu gayretleri sayesinde bölgenin birçok ünlü âlimi, yaşları ilerlemiş olanlar dâhil, Seyyid Hüseyin’den tecvit kıraat derslerini aldığı gibi medreselerinde de ders olarak okutmuşlardır.

Seyyid Hüseyin’in, gerek görev yaptığı köylerde gerek çevresinde farklı grup ve hasımlar arasında birleştirici ve kaynaştırıcı rolü, mezun ettiği öğrencilerini sık sık ziyaret edip faaliyetlerinden haberdar olması, yaptığı düzenli sabah sporları gibi ön plana çıkan ilmî, insanî ve şahsî yönleri bulunmaktadır. Söz konusu çalışmamızda Seyyid Hüseyin’in hayatı bütün yönleriyle ele alınmış olup ilmî kişiliği ortaya konmuştur. Bunun yanında öne çıkan kişilik özellikleri de ele alınmıştır. Bütün bu bilgiler, çoğunlukla Seyyid Hüseyin’in öğrencilerinden yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilmiştir.

1. Hayatı

1.1. Adı, Nesebi ve Künyesi

Seydanın¹ adı Hüseyin, soyadı Akyol’dur. Peygamberimizin (s.a.v.) soyundan geldiği için çevrede Seyyid Hüseyin olarak meşhur olmuştur. Seyyid Hüseyin, Batman’ın Gercüş ilçesine bağlı Vergili (Bêcirmân) köyü seyyidlerinden olup Seyyid Bilâl’in² zürriyetindedir.³

1.2. Doğumu ve Çocukluğu

Seyda, 1938’te Mardin’in Dargeçit ilçesine bağlı Gürışık (Gündikê Xecê⁴) köyünde doğmuştur. Bu köy şuanda Dargeçit’e bağlı iken önceleri Midyat ilçesine bağlı olduğundan Seydanın nüfus cüzdanında doğum yeri Midyat olarak geçmektedir. Seyyid Hüseyin, takriben 2-3 yaşlarında yakalandığı ağır bir kızamık hastalığı sonucu görme yetisini tamamen kaybetmiştir.⁵ Ancak bu yaştan itibaren Seydanın kalp gözü kuvvetlenmiştir. Zekâsı, becerisi ve hafızası daha çocuk yaşta akranlarıyla oynarken kendini belli etmiştir. Nitekim çocuklarla misket oynadığında kendi eliyle misketlerinden birini kendisinin belirlediği bir yere koyar ve gelip başka bir misketiyle tam isabetle vururdu. Vurmadığı zaman bir şeylerin döndüğünü anlar, sorar soruşturur ve sonunda arkadaşları, misketi yerinden oynattıklarını itiraf ederlerdi.⁶ Bir köylü⁷ Seyyid Hüseyin’in buna benzer hal ve hareketlerinden, zeki ve çalışkan olduğunu ve

¹ Seyda, genellikle Doğu medreselerinde medresenin en tepesinde ve en yetkili olan müderrise denir. (M. Edip Çağmar, “Siirt ve Çevresindeki Medreselerde Eğitim”, *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, s. 673.) Seyyid Hüseyin de bu vasfa sahip olduğundan bu çalışmamızda “Seyda” kelimesi geçtiğinde, çalışmaya konu olan Hüseyin Akyol anlaşılacaktır.

² Seyyid Bilâl, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) torunu Hz. Hüseyin’in soyundandır. Yaygın rivayetlere göre Bêcirmân (Vergili) köyüne yerleşmesi şu şekilde olmuştur. 1154 yılında Bağdat’ta meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle oradan Semerkant taraflarına göç etmek istemiştir. Göç esnasında Dargeçit ile Gercüş ilçeleri arasında bulunan ve o dönem Arbayê diye bilinen beyliğin hüküm sürdüğü topraklarda mola vermiştir. Bölgenin beyi, avlamak için maiyetiyle bölgede gezinirken bir tavşanı yakalamaya çalışır. Girebeş denilen mevkide Seyyid Bilâl’i görmüştür. Seyyid Bilâl namaz kılmaktadır. Beyin tazısının kovaladığı tavşan Seyyid Bilâl’in ardına sığınır. Tazi da beride çömelir vaziyette beklemeye başlar. Durumu gören Bey, bu zatın ermiş bir kişi olduğuna kanaat getirir. Namazdan sonra bey, bu zatla sohbet eder. Bu sohbetten etkilenen Arbayê beyi, el işaretleriyle görünen tepeciklerden bir farazi sınır çizerek bu toprakları kendisine bağışlar. Burada kurulacak köyden vergi alınmayacak manasında “Bêcirmân” adı konur. Bey, daha sonra bu zati kız kardeşi Fatma hanımla evlendirir. Bu evlilikten Murat, İsmail, Haşim, Mirza, Nasır Ali ve Kılıç adında çocukları olur. Zamanla büyük bir aile oluşturur. Seyyid Bilâl, vefat edene kadar çocuklarıyla beraber burada yaşamış irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Köyde bulunan türbesindeki kitabede Seyyid Bilâl’in doğumu 1132, vefatı 1212 olarak yazılmış bulunmaktadır. (Necat Keskin, *Akışkan Kimlikler: Etnik ve Dini Kimlik Arasında Becirman Seyyidleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 128-135; Vergili köyü seyyidlerinden Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj; <http://becirman1.tr.gg/BEC&%23304%3BRMAN-TAR&%23304%3BH&%23304%3B.htm>. (30.10.2017).

³ Ahmet Akyol (Seyyid Hüseyin’in oğlu) ile yapılan 25.10.2017 tarihli röportaj; Ali Akçay (Seyyid Hüseyin’in öğrencisi) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

⁴ Yer ve şahıs isimlerinde parantez içinde verilen isimler, bölge halkı arasında kullanılan isimlerdir.

⁵ Ahmet Akyol ile yapılan 25.10.2017 tarihli röportaj.

⁶ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

⁷ Ali Akçay (Seyyid Ali), bu köylünün, kendisinin anne tarafından dedesi Hüseyin (Hüsüyê Ferho) olduğunu belirtmiştir. (Ali Akçay ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.)

ilmi bir tedrisattan geçtiği takdirde onun ileride önemli bir şahsiyet olacağını hissetmiştir. Köylü, bu durumu babasıyla paylaşmış ve ona Seydanın mutlaka okumasını tavsiye etmiştir.⁸

1.3. Ailesi ve Çocukları

Seyyid Hüseyin'in babası, köyde çiftçilikle meşgul olan Seyyid Ali (Ali Akyol)'dur. Annesi Emine'dir. Baba tarafından dedesi Hemo (Hemê)'dur. Seydanın hanımı, Molla Süleymanê Şifêrê olarak bilinen Batman ili Gercüş ilçesi Çiçekli Köyünde o dönemde imamlık yapan Süleyman'ın kızıdır. Seyyid Hüseyin, müderrislik yaptığı yıllarda evlenmiştir. Anlatıldığına göre Molla Süleyman ve Seyda, Çiçekli köyü ileri gelenlerinden birinin evine davet edilmişlerdir. Sohbet esnasında Molla Süleyman, ev sahibine Seydanın bekâr olduğunu, değerli ve çalışkan bir şahsiyet olduğunu belirtmiş ve kızını onunla evlendirmesini önermiştir. Ev sahibi böyle bir akrabalık için onur duysa da kendileri gibi cahil kalmışların kızlarının Seydaya layık olmadığını dolayısıyla Seydaya ancak âlim bir babanın okumuş bir kızının yakıştığını söyleyince Molla Süleyman tereddüt etmeden Seydaya kendi kızını teklif etmiştir. Kızın rızası alındıktan sonra Seyda, Molla Süleyman'ın kızıyla evlenmiştir. Seydanın düğününe öğrencileri de iştirak etmiştir. Seyyid Hüseyin'in bu evliliğinden beşi kız, üçü erkek olmak üzere sekiz çocuğu olmuştur.⁹

Seyda, medresede öğrencilerine ders verirken çocuklarını ve eşini de ihmal etmemiştir. Onların eğitimine de çok önem vermiştir. Evde dahi ders vermekten geri durmamış, hanımına ve kız çocuklarına tecvit ve ilmihal derslerini vermiştir.¹⁰

1.4. Vefatı

Seyyid Hüseyin, 77 yaşında iken 20 Şubat 2015'te Cuma günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve aynı gün Batman'da binlerce seveninin katıldığı cenaze töreniyle defnedilmiştir. Allah rahmet eylesin.

1.5. Kişilik Özellikleri

Seyyid Hüseyin'in kişilik özelliklerini, onun çocuklarının, öğrencilerinin ve hocalarının verdiği bilgilerden öğrenmekteyiz. Özellikle Seyda hakkında öğrencisi Seyyid Ali (Ali Akçay) ile yapılan sohbet ve görüşmeler sırasında ön plana çıkan onun bazı kişilik özellikleri aşağıda verilmiştir:

Seyyid Hüseyin, canlı, neşeli ve güleç bir kişiliğe sahipti. Bunun yanında cömert, sorunları güzellikle halletme ve yiğitliğiyle de bilinmektedir. Nitekim onun yiğitliği ve sorunları çözüme kavuşturma özelliği şu olayda kendini açıkça göstermiştir:

Bir gün görev yaptığı köyü Vergili (Bêcırman) ile komşu köy Yakıtlı (Hermês) arasında bir anlaşmazlık çıkmıştır. Seyyid Hüseyin'in de aralarında bulunduğu bir ulema grubunun barış çabaları sonuç vermeyince iki köy arasında kavga kaçınılmaz olmuştur. Her iki köyden kavgaya hazırlanmış şahıslar, iki köy arasında “Deştikê” adında bir meydana karşı karşıya gelmişlerdir. Yakıtlı (Hermês) köyünden yaklaşık 200, Vergili (Bêcırman) köyünden de ise yaklaşık 100 kişi vardı. Seyyid Hüseyin, 25 kişiden oluşan medrese öğrencilerini de kendi köyünün tarafı olarak kavgaya hazırlamıştır. Öğrencilerine, kendilerini besleyen, kendilerine ders görme imkânını maddi anlamda sağlayan köylülerini yalnız bırakamayacaklarını ifade etmiştir. Ancak sulh yapmayı sonuna kadar deneyeceğini de ayrıca belirtmiştir. Dahası, bugün köyüne sahip çıkmayan öğrencinin buradan ayrılması gerektiğini de vurgulamıştır. Nihayetinde öğrenciler, hocaları Seyyid Hüseyin'le beraber ön safta yer almışlardır. Seyda, bir heyetiyle kavgadan önce Yakıtlı (Hermês) köyünün reisi Süleyman ağanın yanına sulh için son bir defa konuşmaya gitmiş ve Süleyman ağayı şu ifadelerle uyarmıştır:

⁸ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

⁹ Ahmet Akyol ile yapılan 25.10.2017 tarihli röportaj; Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

¹⁰ Ahmet Akyol ile yapılan 25.10.2017 tarihli röportaj.

“Bu işin sonunun kötü olacağını biliyorsun. Sulh yapmadığın takdirde biz de ekmeklerini yediğimiz köylülerimizle beraber hem de ön safta savaşaacağız. Bize bir şey olmadan köylülerimize bir şey olmayacaktır. Öğrencilerin her birinin farklı farklı memleketlerden geldiğini ve onların başına gelecek en ufak bir kötülüğün senin başına ne gibi dert ve sıkıntılar açacağını bir düşün.”

Süleyman Ağa bir müddet düşündükten sonra Seyyid Hüseyin’in haklı olduğunu kabul etmiş ve sulh yapacağını söylemiştir. Seyyid Hüseyin’in o günkü barışa dair gayreti ve takdiri sayesinde o gün yapılan sulh günümüze kadar devam etmiştir.¹¹

Seyyid Hüseyin’i medrese hocaları arasında farklı kılan sadece tecvit ve kıraate önem vermesi değildi. Bir diğer farklı ve dikkate değer özelliği spor yapmayı sevmesi ve öğrencilerine spor yaptırmasıdır. Kendisi her sabah namazdan sonra, kahvaltıdan önce spor yapardı. Yaptığı spor, kalbi yormayan, daha çok ısınma hareketleri tarzında olup her gün düzenli olarak yapardı. Misafir olduğu vakitlerde dahi yapar ve etrafındakileri de “Siz de böyle yapabilir misiniz?”, “Gücünüz var mı?” tarzı sorularla onları spor yapmaya teşvik ederdi. Seyda, öğrencilerinin de spor yapmasını sağlardı. Hatta köylüleri dahi buna teşvik ederdi. Nitekim tatil günlerinde köylüleri de alıp öğrencilerle beraber köy dışına çıkar orada köyden getirilen hayvan kesilir ve yemekler yenirdi. Adeta bir eğlence ve spor şenlikleri tertip ederdi. “Bırrê” denilen bir oyun oynanır, güreşler tertip edilirdi. Bütün bu etkinliklerde Seydanın kendisi de mutlaka yer alır ve mutlaka birkaç öğrenciyle güreşirdi. Güreş yapmayan öğrenciyi, bir şarkı söylemekle, yerde sürünmekle ya da caminin damına çıkıp “patatese gelin, soğana sarımsağa gelin” şeklinde bağırmasını istemekle cezalandıracağını söylerdi. Bu şekilde öğrencilerin hepsini spora katardı. Güreşten kaçan öğrenciler bu cezalardan birini çekmeye mecbur kalırdı. Bundan dolayı herkes mutlaka bir şarkı ezberlerdi. Hocanın, şarkının özellikle aşk temalı olmasını istemesi ise dikkat çekiciydi.¹²

Seyyid Hüseyin ezanda tamtût (gereğinden fazla uzatma) ve terdîd (ses dalgalanmaları) yapılmasını hiç sevmediği gibi bunu yapan müezzinleri de anında uyarırdı.

Hoca, yaptığı bir işe fazlasıyla yoğunlaşırdı. Özellikle ezberlerini yaparken parmaklarıyla kulaklarını tıkar ve bu şekilde motive olmaya çalışırdı. Bu durumdayken dürtülmeden ya da birkaç defa yüksek sesle çağrılmadan etrafa tepki vermezdi.

Seyda, güçlü bir hafızaya sahipti. Tanıştığı bir kimseyi, duyduğu bir meseleyi kolay kolay unutmazdı. Öğrencilerinden Hafız Molla Ali’nin, Seydanın güçlü ve hafıza ve zekâsına dair anlattığı şu olay dikkate değerdir:

“Seydadan bir müddet ders aldıktan sonra birkaç günlüğüne bir yere gidip geri geldiğimde köyde camiye giden sokakta karşılaştım. Bu arada öksürük sesimden beni tanıyıp tanımadığını denemek için öksürdüm. Seyda önce gülümsedi sonra doğrudan adımlı söyledi.”

Seyda sigara içmediği gibi bulunduğu ortamda içilmesine de müsaade etmezdi. Sigara yakılır yakılmaz kokusunu alır ve o sigaranın derhal söndürülmesini isterdi.

Seydanın dikkat çekici bir özelliği de otururken asla arkaya yaslanmamasıydı. Yaslanmak için yastık ya da başka herhangi bir şey istemezdi. Genellikle bağdaş kurup otururdu.

Seydanın görev yaptığı köylerde köylülerle münasebeti çok iyiydi. Adeta köylülerle iç içeydi. Köylüler onu sık sık ziyaret eder sohbetlerine katılırlardı. O da bazen köyü dolaşır bir evde sohbet ederdi. Özellikle köylüler arasında ihtilafa, zorbalığa, haksızlığa müsaade etmez, meydana gelen bir problemi çözmek için gayret ederdi.

2. İlmî Kişiliği

¹¹ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

¹² Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

Seyyid Hüseyin, tecvit ve kıraat alanında bölgenin yetkin âlimlerdendi. Nitekim Arnâs'lı Molla Zübeyir, Seyfûlmülûk'lu Şeyh Mehdi, Ceylanpınarlı Şeyh Muhammed Ali gibi bölgenin ünlü birçok âlimin, ondan tecvit ve kıraat derslerini alması, Seydanın bu alanda yetkinliğini göstermektedir. Seyyid Hüseyin, tecvit ve kıraat ilmi dışında fıkıh, tefsir, mantık ve Arap dili gramerinin temelini oluşturan nahiv ve sarfta söz sahibiydi.

2.1. İlim Tahsili

Seyyid Hüseyin, ilim tahsiline ilk olarak Gürışık (Gündkê Xecê) köyü imamı Dêrever aşiretinden Molla İsmail'in yanında Kur'ân derslerini alarak başlamıştır. Molla İsmail köyden ayrılınca ilim tahsiline, Şeyh Halil'in¹³ kardeşi ve köye imam olarak gelen Hacı Abdulkadir'in yanında devam etmiştir.¹⁴Seyyid Hüseyin, ilim tedrisatı için daha sonra Dargeçit ilçesi Altyol köyünde imam ve müderrislik yapan Şeyh Halil'in yanına gitmiştir. Burada medresede okutulan Emsile, Bina, İzzî gibi temel eserleri okumuştur. Seyyid Hüseyin buradan Nusaybin ilçesine bağlı Bahçebaşı (Bawernê) köyünde bulunan Şeyh Muhammed Emin el-Hayderî'nin¹⁵ yanına gitmiştir. Buradan da Midyat ilçesine bağlı Toptepe (Nebilê) köyüne Şeyh İzzettin'in¹⁶ medresesine gitmiş, 6-7 ay kadar kalıp bu süre zarfında medreselerde okutulan sıra kitaplarından Şerhu'l-muğnî'yi bitirmiştir. Bu arada Seyyid Hüseyin, Şeyh İzzettin'in kardeşi Molla Mahmut'la birlikte Suriye seyahatine çıkmışlardır.¹⁷

Seyyid Hüseyin, muhtelif medreselerde muhtelif hocalardan sarf, nahiv, İslam hukuku, tefsir, hadis, mantık, akait gibi İslami ilimleri okumuştur. Tecvit ve kıraat derslerini ise Suriye'de okumuştur.

Seyyid Hüseyin, keskin bir zekâya ve güçlü bir hafızaya sahipti. Derslerini ezberlerken, öncelikle ezberleyeceği metin, biri tarafından ona okunur, sonra kendisi okurdu. İlk okuyuşta birkaç hata yaparken ikinci okuyuşta bu hataları da yapmadan okurdu. Onun bu güçlü hafızasına hem hocaları hem de öğrencileri şahittir. Ders verdiğini duyan bazı büyük zatlar da onun bu özelliğine şahit olmak istemişlerdir. Nitekim bir gün Seyda, bir ulema topluluğuyla beraber Nurşin'e gitmiştir. Nurşin şeyhi Şeyh Maşuk, misafirlerle tanışırken sıra Seydaya geldiğinde onun Kur'an hâfızı, müderris ve imam olduğu söylenince Şeyhin dikkatini celp etmiştir. Şeyh onu yanına oturtup ona ilgi, alaka ve hürmet göstermiştir. Şeyh Maşuk, daha önce böyle özellikte bir âlimi görmediğini belirtmekten kendini alamamıştır. Şeyh, bir kitap getirilmesini Şeyh, bir kitap getirilmesini istemiş, getirilen kitaptan bir sayfa okuyup Seyyid Hüseyin'in ezberlemesini istemiştir. Seyyid Hüseyin, ilk okuyuşta birkaç yanlış yapmış, ikinci okuyuşta ise hatasız okuyup Şeyhin beğenisini fazlasıyla kazanmıştır. Şeyh, ona ezberlediği şeylerin

¹³Şeyh Halil, bölgenin önemli Şeyh ve kanaat önderlerindedir. 1916'da Batman'ın Gercüş ilçesine bağlı Dereçi (Blexşê) köyünde dünyaya gelmiştir. Babası bölgenin ileri gelen din bilginlerinden Şeyh İbrahim'dir. İlk eğitimini babasının yanında almıştır. Babasının vefatından sonra, Dargeçit'e bağlı Altyol köyünde 18 yaşındayken imamlığa başlamıştır ve 9 yıl imamlık yapmıştır. 27 yaşındayken Cizre'de Şeyh Muhammed Said Seyda hazretlerine intisap edip onun tarikatına girmiştir. Medresede İslami ilimleri okumuştur. Bu arada Şeyh'ten halifelik de almıştır. Sonra 1970 yılında Dargeçit'e bağlı Sümer beldesine yerleşmiştir. Ömrünün geride kalanını burada ilim ve irşatla geçirmiş, toplumun kanaat önderi olmuştur. Şeyh Halil, 08.02.2002 Cuma günü Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. (Bu bilgiler, muhtelif zaman ve mekânlarda hem öğrencilerinden hem de akrabalarından Ali Akçay (Seyyid Ali), İzzettin Akçay ve Zeyni Akçay'la yapılan sohbetlerde geçen bilgilerdir.)

¹⁴ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

¹⁵ Şeyh Muhammed Emin el-Hayderî (Mehmet Emin Çelik), 1927'de Nusaybin'in Kalecik (Kelehê) köyünde dünyaya gelmiş ve 2003 yılında Diyarbakır'da vefat etmiştir. Dönemin ve bölgenin büyük tasavvufî şahsiyetlerindedir. 1947'de Seyda Molla Abdurrezzak Helêlî'den ilmi icazetini, tasavvufî eğitim ve icazetini ise Şeyh Alaaddin el-Haznevî'den almıştır. Şeyh Muhammed el-Hayderî'nin Kürtçe ve Arapça birer mevlidi, Kürtçe ilmihal kitabı, kasidelerinden oluşan bir divanı ve akaitle ilgili bir eseri vardır. (M. Edip Çağmar, "Seydayê Şeyh Muhammed Emin Hayderî", Diyarbakır Ansiklopedisi, Ankara, Elvan Yayınları, 2013, IV/186-187; Halil Akçay, "Son Dönem Tasavvuf Âlimlerinden Şeyh Muhammed Emin el-Hayderî (Hayatı ve Eserleri)", *Kimlik, Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu*, Bingöl, 6-8 Eylül 2012, s. 392-404.

¹⁶ İzzettin Aksan (Şeyh İzzettin), Şeyh Alaaddin el-Haznevî'nin halifesi olup, şuanda Şanlıurfa'da ikamet etmektedir. Bölgenin önemli kanaat önderlerinden olmasının yanında öteden beri açtığı medreselerde ilim tedrisatı kesintisiz ve gelişip büyüyerek devam etmiştir.

¹⁷ İzzettin Aksan (Şeyh İzzettin) ile yapılan 30.10.2017 tarihli görüşme; Mahmut Aksan (Molla Mahmut) ile yapılan 2014 tarihli görüşme; Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

ne kadar süreyle hafızasında kaldığını merak edip sormuş, o da 10-15 tekrardan sonra Allah'ın izniyle artık unutmadığını belirtmiştir. Nitekim Şeyh, ertesi sabah da onu dinlediğinde eksiksiz okumuştur.¹⁸

2.2. Hocaları

Seyyid Hüseyin farklı zaman ve mekânlarda birçok hocadan ders almıştır. Onun hayatı hakkında bilgi veren gerek çocukları gerek öğrenci ve hocaları şu isimleri zikretmişlerdir:

1. Molla İsmail (Gürışık/Gündkê Xecê köyü imamı ve Seydanın ilk hocası)
2. Şeyh Halil'in kardeşi Hacı Abdulkadir (Gürışık/Gündkê Xecê köyü imamı)
3. Seyyid İbrahimê Tilhesen (Nusaybin/Hasantepe köyü. Şeyh Alaadin'in halifesi).
4. Şeyh Muhammed Emin el-Hayderî (Şeyh Alaadin el-Haznevî'nin halifesi)
5. Şeyh İzzeddin (Şeyh Alaadin el-Haznevî'nin halifesi)
6. Molla Sadullah Bâsiskê (Cizre'nin Kuştepe köyünün eski ismi)
7. Şeyh Halil Serdêfî (Şeyh Sait Seyda'nın halifesi)
8. Molla Süleymanê Şifêrê (Çiçekli Köyü/Gercüş) (Seydanın kayınpederidir.)
9. Şeyh Reşîd (Rimêlân). Kıraat icazetini burada almıştır.
10. Şeyh Fahrettin (Şeyh Sait Seyda'nın halifesi). İlim icazetini burada almıştır.

2.3. Öğrencileri

Seyyid Hüseyin, vefat ettiğinde geride yüzlerce öğrenci bırakmıştır. Başta tecvit ve kıraat dersleri olmak üzere Seydadan medresede okutulan Arap dili, fıkıh, tefsir, kelim, mantık gibi muhtelif İslami ilimlerden dersler okuyan bu öğrencilerden birçoğu halen ilmi tedrisata devam etmektedir. Seyyid Hüseyin'in, hakkında bilgi sahibi olduğumuz belli başlı öğrencileri aşağıda verilmiştir:

1. Şeyh Muhammed Ali¹⁹ (Ceylanpınarlı). Seyyid Hüseyin'den tecvit dersi almıştır.
2. Molla Zübeyir Güneş²⁰. Seyyid Hüseyin'den tecvit dersini almıştır.
3. Şeyh Muhammed Mehdi²¹
4. Seyyid Ali (Ali Akçay)²²
5. Hafız Kurrâ Molla Ali Bayar²³: Seydadan tecvit, kıraat ve mantık derslerini okumuştur.
6. Molla Mehmet Emin Yıldırım (Batman/Gercüş)

2.4. Suriye Seyahati

¹⁸ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

¹⁹Muhammed Ali Arslan, Ceylanpınarlı Şeyh Muhammed Ali olarak bilinir. Mardinli olmasına rağmen, ilim irşat faaliyetlerini daha çok Ceylanpınar'da yaptığı için nisbesinde Ceylanpınar meşhur olmuştur. Cizreli Şeyh Said Seyda'nın oğlu Şeyh Muhammed Nurullah'tan tasavvuf ve ilim icazetini almıştır. Şeyh Muhammed Ali, halen Ceylanpınar ve Şanlıurfa çevrelerinde ilim ve irşat faaliyetlerine devam etmektedir.

²⁰ Midyat'ın Bağlarbaşı (Arnâs) köyündendir. Hayatını ilmi tedrisatla geçirdi. Yüzlerce öğrenci yetiştirmiştir. Bölgenin önemli simalarındandır. Halen hayatta olmasına rağmen hastalığından dolayı ders verememektedir. Ancak Midyat'ta medresesinde ilmi tedrisat devam etmektedir.

²¹ Şeyh Muhammed Mehdi, Seyyid Hüseyin'den tecvit ve kıraat dersleri almıştır. İlim icazetini Molla İbrahim Bellé'den, tarikat icazetini ve halifeliliği Cizre'de Şeyh Said Seyda'dan almıştır. Şeyh Mehdi'nin dikkate değer bir özelliği şeyhlik ve müderrislik yaparken bir yandan da dışçılık yapmasıydı. Bu şekilde geçimini sağladığı gibi kendisi ve öğrencilerinin çevreye yük olmamasını sağlamıştır. Şeyh Mehdi, 2007 yılında medresesinin de bulunduğu Diyarbakır'ın Seyfülmülük köyünde vefat etmiştir. Onun iki eserinden söz edilmektedir: *Tahrîmu'r-ribâ* ve *Kitâbu harfî'd-dâd*. (M. Edip Çağmar, "Şeyh Muhammed Mehdi", *Diyarbakır Ansiklopedisi*, Ankara, Elvan Yayınları, 2013, V/347; Prof. Dr. M. Edip Çağmar ile yapılan 01.11.2017 tarihli görüşme.)

²² Çevrede Seyyid Ali olarak bilinen Ali Akçay'dır. Seyyid Ali, Dargeçit ilçesi Altyol (Serdêfê) köyünden olup Bécirmân seyitlerindedir. Seyyid Hüseyin'in medresesinde yaklaşık 4 sene okumuştur. Seyyid Hüseyin'i en iyi tanıyan öğrencilerinden biridir. Çünkü Seydadan sadece ders aldığı yıllarda değil icazet alıp ders vermeye başladıktan sonra Seyda vefat edene kadar iletişim halinde olmuştur. Bazen Seyda, hastalığından sonra Seyyid Ali'nin medresesine gider ve öğrencilerin arasında haftalarca kaldığı olmuştur. Seyyid Ali, Seydanın yanında Molla Cami'ye kadar okuduktan sonra Batman'da Şeyh Fahrettin'in yanına gitmiştir. İlmî icazetini Şeyh Fahrettin'den, tarikat icazetini ve halifeliliği ise Ohin Şeyhlerinden Şeyh Asum'dan almıştır. Seyyid Ali farklı yerlerde yaklaşık 50 yıldır İslami ilimler dersi vermekte, irşat faaliyetlerine devam etmektedir. Halen Şanlıurfa'da ikamet edip İslami ilimlerde ders vermeye devam etmektedir.

²³ Molla Ali Bayar, hafız ve kurrâdır. Seyyid Hüseyin'den mantık, tecvit ve kıraat derslerini aldı. Halen Şanlıurfa'da Dede Osman Hafızlar derneğinde tecvit ve kıraat derslerini vermektedir. Molla Ali, İbnu'l-Cezerî'nin Mukaddimesini, Farsça olan Pend-i 'Attâr ve eş-Şâtibiyye metnini Türkçeye tercüme etmiştir. (Kendisiyle yapılan 30.10.2017 tarihli görüşme; <http://www.gazeteipekyol.com/arsiv/haber/4840> (30.10.2017))

Seyyid Hüseyin, Şeyh İzzettin'in yanında okurken, Suriye'ye seyahat etmek isteyen Şeyh İzzettin'in kardeşi Molla Mahmut'a (ö. 2016) eşlik etmek istemiştir. İki birlikte Suriye'ye gitmişlerdir. Molla Mahmut, bir sohbetinde bizlere bu sefer hakkında şu bilgileri aktarmıştır: “Seyyid Hüseyin'le beraber, Tılhasanlı Molla İbrahim'in medresesinde okuyorduk. Bu arada Suriye'ye Hazna köyünde bulunan Haznevî şeyhlerini ziyarete gitmeye karar verdik. Suriye'ye giriş yaptıktan sonra sınıra yakın bir köyde dinlenmek istedik. Köy camisine gidip orada hem namazımızı kıldık hem biraz dinlenme fırsatı bulduk. Ben uzanırken Seyyid Hüseyin ezberlerini pekiştirmek için Kur'ân okumaya başladı. Cami imamı da eve gitmemiş orada uzanmış dinlenmekteydi. Seyyid Hüseyin'in okuyuşu imamın dikkatini çekmişti. Kalktı ve Seyyid Hüseyin'e dönerek, okuyuşunun tecvit hatalarıyla dolu olduğunu belirtti. Bunu giderdiği takdirde hafıza yeteneğiyle beraber çok iyi bir tilavete sahip olacağını ifade etti. Nitekim Kur'ân'ı tecvitsiz öğrenip okuyan Seyyid Hüseyin, bu değerlendirme ve tavsiye karşısında kayıtsız kalmadı. İmamı haklı bulduğu gibi ona bu eksikliğini gidermek için neler yapabileceğini sordu. İmam ona Suriye'de bulunan Rımêlanlı (Gırkê Legê) Şeyh Reşîd'in yanına gitmesini önerdi. Onun medresesinde tecvit ve kıraat derslerinin verildiğini söyledi. İmamla vedalaşıp Hazna köyüne gittik. Birkaç gün kaldıktan sonra köyden ayrıldık. Seyyid Hüseyin tecvit ve kıraat dersleri için Rımêlan'a giderken ben Türkiye'ye döndüm. Seyyid Hüseyin, Rımêlan'da yaklaşık 8-9 ay kaldı. Orada tecvit ve kıraat derslerini okuyup icazetini aldı ve Türkiye'ye döndü.”²⁴

2.5. Müderrislik Yılları

Seyyid Hüseyin, Suriye'den Türkiye'ye döndükten sonra Vergili (Bêcirmân) köyünde fahri imamlık yapmaya başladı. Burada bir medrese açıp öğrencilere Arapça ve İslâmî ilimler dersini verdi. Seyyid Hüseyin, Suriye'de aldığı tecvit ve kıraat derslerinden sonra memleketindeki tecvitten yoksun tilavetleri beğenmeyip kimsenin arkasında namaz kılmaz olmuştur. Bir müddet böyle devam ettikten sonra bir gece rüyasında Peygamberimizin (s.a.v.) ona “Benim vârislerime haksızlık etme” dediğini görmüş ve o günden sonra artık onların arkasında namaz kılmaya başlamıştır.²⁵

Seyyid Hüseyin, *Emsile'*den *Cem'u'l-cevâmi'*e kadar medresede okutulan kitapların hepsinin metin kısmını ezberlemiştir. Bu şekilde ezberlediği kitapların sayısı 42-43 tanedir. Bunun yanında birçok kitabın şerhini de ezberlemiştir. Örneğin *Kâfiye'*nin şerhi ve *Molla Câmi* olarak meşhur olan *el-Fevâidu'd-Diyâiyye'*yi merfû'ât kısmına kadar ezberlemiştir. İbn Hâcib'in *el-Kâfiye* ve *eş-Şâfiye'sini*, Fıkıh kitaplarından *en-Nevevî'*nin *el-Minhâc'*ını, hadisten *Riyâzu's-sâlihîn'i*, kıraat ilminden *eş-Şâtibi'*yi ezberlemiştir. Doğu ve Güneydoğu medreselerinde okutulması adet olmayan tecvit derslerinin okutulmaya başlamasında Seyyid Hüseyin'in ön ayak olduğu kabul edilmektedir. Medresesinde tecvit derslerini zorunlu yapmıştır.²⁶

Seyyid Hüseyin yaklaşık 15 sene imamlık ve müderrislik yaptıktan sonra geçirdiği felç sebebiyle bu görevleri ifa edemez olmuştur. Felç, onun ders vermesini sağlayan dilini ağırlaştırmıştı. Ancak zor da olsa zaman zaman özellikle tecvit ve kıraat derslerini vermeye devam etmiştir. Bu da belirli bir mekân olmaksızın daha çok talep edenlere yönelik bir ders faaliyetinden ibaretti.²⁷

2.6. Ders Verme Yöntemi

Seydanın dersini verdiği öğrenci Seydaya yakın durur ve ibareyi evvela öğrenci okurdu. Seyda da öğrenciyi dinlerdi. Seyda önce ibare yanlışlarını düzeltir, sonra öğrencinin tamamladığı cümleyi tahlil etmeye ve ona anlam vermeye başlardı. Bazen de ibare yanlışlarını düzeltmek için, öğrenci küçük

²⁴ Mahmut Aksan (Molla Mahmut) ile yapılan 2014 tarihli görüşme. Bu bilgilerin çoğunu Seyyid Hüseyin'in hocası Şeyh İzzettin ve öğrencisi Seyyid Ali (Ali Akçay) da vermişlerdir.

²⁵ Mahmut Aksan (Molla Mahmut) ile yapılan 2014 tarihli görüşme.

²⁶ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

²⁷ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

yaştaysa biraz gülümseyerek hafif el darbesiyle ya da kulağını biraz okşayarak öğrenciyi uyarırdı. Takip edilen ders kitabında tartışmalı, zor ya da muğlak bir ifade geçtiğinde, o esere yazılan şerhleri ister ve onları öğrenciye inceletip okuturdu. Seyda, gözlerini bir müddet ovalayıp düşündükten sonra meseleyi çözer ve konuyu anlatmaya başlardı. Öğrencinin konuyu kavradığından emin olana kadar anlatmaya devam ederdi. Seyda, üzerinde bir defa mütalaa yaptığı konuyu ikinci defa onu mütalaa ihtiyacı hissetmezdi. Belleğinde rahatlıkla tutabiliyordu.²⁸

Seyda, medresesinde, Doğu medreselerinde takip edilen sıra kitapları okuturdu. Bunun dışında doğu ve güneydoğu medreselerinde genellikle okutulmayan tecvit ve kıraat derslerini de okuturdu. Tecvit zorunlu iken kıraat derslerini talep edene verirdi.

2.7. Tecvit ve Kıraat Tedrisatı

Seyyid Hüseyin, ilmi çevrede mücevid ve kurrâ olarak tanınmaktadır. Suriye’de aldığı tecvit ve kıraat derslerinden sonra bölgede bu derslerin yayılması konusunda adeta bir çığır açmıştır. Medresesinde olduğu gibi mezun ettiği öğrencilerinden de özellikle tecvit dersi konusunda onlardan söz alırdı. Hastalığı sebebiyle müderrisliği bırakmak zorunda kaldıktan sonra dahi mezun öğrencilerini ziyaretlere çıkar, onlara tecvit ve kıraat derslerini vermeye devam ederdi. Onların öğrencileri arasında da tecvidin yaygınlaşmasını teşvik ederdi. Bu hususu öğrencileriyle sınırlı tutmaz, gittiği her yer ve ortamda mutlaka tecvit bahsini açar, çevrenin tecvide teveccühünü sağlardı.²⁹ Seyyid Hüseyin’in tecvit ve kıraat alanındaki bu çabaları, Doğu medreselerinin bir eksikliği olarak düşünülen tecvidin yaygınlaşması hususunda dikkate değer çabalarıdır.

SONUÇ

Söz konusu çalışmamızın sonunda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Seyyid Hüseyin kendi çevresinde ün yapmış bir âlimdir. Küçük yaşta gözlerini kaybetmesi onu ilim tahsilinden ve ilmî tedrisattan alıkoymamıştır. Nitekim medrese müfredatında okutulan bütün sıra kitaplarını ezberlediği gibi, bunlara paralel olarak okutulan fıkıh, hadis ve tefsir kitaplarından bazılarını da ezberlemişti.

Seyyid Hüseyin, Batman’ın Gercüş ilçesine bağlı Vergili (Bêcirmân) köyünde fahri imamlık ve müderrislik yapmıştır. Kur’ân hafızı olduğu gibi yurt dışında Suriye’nin ünlü mücevid ve kurrâlarından Rımêlân’lı Şeyh Reşîd’den tecvit ve kıraat derslerini okuyup icazet almıştır. İlmî icazetini ise Batman’da Şeyh Fahrettin’den almıştır.

Seyyid Hüseyin, yaşadığı yıllarda Doğu medreselerinde neredeyse hiç okutulmayan tecvit derslerinin okutulmasını sağladığı gibi yayılmasına da gayret etmiştir.

Seyyid Hüseyin, on beş yıldan fazla ders verdikten sonra geçirdiği felç yüzünden tedrisat faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Ancak vefat edene kadar öğrencilerini sık sık ziyaret etmek suretiyle özellikle tecvit ve kıraat dersleri vermeleri konusunda onları teşvik etmiştir.

Seyyid Hüseyin, toplumun içine karışıp onların günlük hayatlarıyla iç içe olan ve çevresinde arabulucu, kaynaştırıcı rolünü üstlenen ve bu hususları kendine misyon edinen bir şahsiyetti. Öte taraftan misafirlikte olduğu vakitlerde dahi sabah sporunu yapması ve bunu öğrencilerine yaptırdığı gibi etrafındakilere de teşvik etmesi, esprili ve daima güleç olması ama aynı zamanda eğitim-öğretimde sıkı bir disipline sahip olması, Seyyid Hüseyin’in sahip olduğu kişilik özelliklerindedir.

²⁸ Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

²⁹ İzzettin Aksan (Şeyh İzzettin) ile yapılan 30.10.2017 tarihli görüşme; Mahmut Aksan (Molla Mahmut) ile yapılan 2014 tarihli görüşme; Ali Akçay (Seyyid Ali) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

KAYNAKÇA

AKÇAY, Halil, “Son Dönem Tasavvuf Âlimlerinden Şeyh Muhammed Emîn el-Hayderî (Hayatı ve Eserleri), *Kimlik, Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı’dan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu*, Bingöl, 6-8 Eylül 2012, s. 392-404.

ÇAĞMAR, M. Edip, “Seydayê Şeyh Muhammed Emin Hayderî”, *Diyarbakır Ansiklopedisi*, Ankara, Elvan Yayınları, 2013, IV/186-187.

ÇAĞMAR, M. Edip, “Siirt ve Çevresindeki Medreselerde Eğitim”, *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, s. 673.

ÇAĞMAR, M. Edip, “Şeyh Muhammed Mehdî”, *Diyarbakır Ansiklopedisi*, Ankara, Elvan Yayınları, 2013, V/347.

KESKİN, Necat, *Akışkan Kimlikler: Etnik ve Dini Kimlik Arasında Becirman Seyyidleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 128-135.

Röportajlar ve Canlı Kaynaklar

AKÇAY, Ali (Seyyid Ali) (Seyyid Hüseyin’in öğrencisi) ile yapılan 24.06.2017 tarihli röportaj.

AKSAN, İzzettin (Şeyh İzzettin) ile yapılan 30.10.2017 tarihli görüşme.

AKSAN, Mahmut (Molla Mahmut) ile yapılan 2014 tarihli görüşme.

AKYOL, Ahmet (Seyyid Hüseyin’in oğlu) ile yapılan 25.10.2017 tarihli röportaj.

BAYAR, Ali (Molla Ali Kurrâ) ile yapılan 30.10.2017 tarihli görüşme.

ÇAĞMAR, M. Edip ile yapılan 01.11.2017 tarihli görüşme.

İnternet

<http://www.gazeteipekyol.com/arsiv/haber/4840>: (30.10.2017).

<http://becirman1.tr.gg/BEC&%23304%3BRMAN-TAR&%23304%3BH&%23304%3B.htm>.

(30.10.2017).